

Utvärdering av utbildningarna i kulturvård vid Uppsala universitet

Föreliggande rapport består av bedömarpanelens utlåtande om grundutbildningen och masterutbildningen i Kulturvård vid Konstvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet. Bedömarpanelen har bestått av Gunnar Almevik (Göteborgs universitet) och Bodil Axelsson (Linköpings universitet) som externa granskare, Lars Ericsson (Teknisk-Naturvetenskapliga fakulteten, Uppsala universitet) som intern granskare, och Pontus Hansson (Uppsala universitet) som studentrepresentant.

Till grund för utvärderingen ligger enhetens självvärdering, stöddokument i form av utbildnings- och kursplaner, kurs-PM och kursmaterial från Studium, examensarbeten, samt intervjuer med prefekt, biträdande prefekt, studierektor, programansvariga, lärare och studenter. Intervjuerna ägde rum vid ett platsbesök vid Campus Gotland 3-4 oktober 2022.

Rapporten inleds med en summering av bedömarpanelens observationer för de olika kvalitetsaspekterna och rekommendationer för hur de utmaningar som har noterats kan hanteras. Därefter följer en mera detaljerad redogörelse i tre avsnitt: allmänna förutsättningar, grundutbildning och masterutbildning.

Summering av kvalitetsaspekter och rekommendationer

- Grund- och masterutbildningarna i kulturvård vid Uppsala universitet når målen i högskolelagen och högskoleförordningen (examensordningen) och utbildningsspecifika mål. Det finns emellertid ett behov av att utveckla undervisningen med avseende på målen om ämnets vetenskapliga grund och tillämpliga metoder, det vill säga ämnet kulturvård. Bedömargruppen rekommenderar aktiva insatser för att bygga en gemensam plattform för ämnet kulturvård.
- Undervisningen i ämnet kulturvård vilar till form och innehåll på vetenskaplig grund samt beprövad erfarenhet. Grundutbildningarna har en särskild tyngd i yrkesorienterad beprövad erfarenhet emedan masterutbildningen har en stark forskningsorientering. Bedömargruppen identifierar ett glapp mellan grund- och masterutbildning och rekommenderar insatser för att säkerställa en god progression.
- Undervisningen i ämnet kulturvård är orienterad mot studenternas lärande. För att höja utbildningarnas kvalitet rekommenderar bedömargruppen en pedagogisk investering i rutiner för återkoppling, genomlysning av kravnivå och artikulering av den konstruktiva länkningen mellan utbildningsmål, lärandemål på kursnivå, undervisningens genomförande och examination.

- Kollegiet involverar lärare med bakgrund från olika ämnen och discipliner. Kompetensen är bred och djup men heterogeniteten kräver samordning och ett gemensamt pedagogiskt utvecklingsarbete. Bedömargruppen rekommenderar att den högskolepedagogiska kompetensen höjs i kollegiet och att högskolepedagogiska kurser används som en plattform för pedagogiska diskussioner och utveckling i kollegiet.
- Masterprogrammet främjar internationalisering och internationella perspektiv liksom hållbarhetsperspektiv och jämställdhetsperspektiv. Studentgruppen är internationell och kursplanernas litteraturlista visar på geografisk spridning vad gäller såväl perspektiv, empiriska exempel och författarnas hemvist. Studenterna har inom det nuvarande programmets andra år även möjligheter att studera, fältarbete eller praktisera utomlands. Bedömargruppen ser att dessa styrkor i masterprogrammet kan tillvaratas bättre även i grundutbildningarna. Masterprogrammet och det internationella campuset i Visby ger möjligheter för 'internationalisering på hemmaplan' men också för att belysa och fördjupa jämställdhetsaspekter.
- Grund- och masterutbildningarna i kulturvård berör aktuella frågor i samhället. Särskilt grundutbildningarna har en yrkesorienterad profil och förbereder studenterna för ett framtida arbetsliv. Bedömargruppen finner potential att i högre grad vikta även masterprogrammet mot färdigheter i kulturvårdens praktik, exempelvis kulturarvsplanering och hållbarhetslösningar, värderingsförmåga och etik i internationella samarbeten.
- Studenterna har inflytande över utbildningen och det råder ett gott samarbetsklimat och närhet mellan lärare och studenter. Bedömargruppen föreslår i linje med självvärderingen att programråd inrättas för att öka studenternas insyn och inflytande, men också att roller och ansvar mellan lärare, programansvarig och studierektor tydliggörs i organisationen.
- Kulturvård och Campus i Visby tillhandahåller en tillgänglig och ändamålsenlig studiemiljö. Bedömargruppen finner emellertid behov av att särskilt stödja masterstudenterna och forma en studiemiljö som gör det möjligt för studenterna att följa varandras väg genom programmet.
- Utbildningarna följs upp kontinuerligt genom utvärderingar online. Bedömargruppen rekommenderar även ett systematiskt arbete med muntliga kursutvärderingar. Det kontinuerliga utvecklingsarbetet förutsätter en levande kollegial diskussion som håller ihop utbildningarna och verkar som en plattform för studenternas förståelse för ämnet kulturvård och arbetet med kulturarv och hållbarhet.

Allmänna förutsättningar

Kulturvård är ett tvärvetenskapligt ämne som spänner över humaniora, naturvetenskap och teknik. Bredden i ämnet framgår av såväl självvärdering som intervjuer med programansvariga, lärare och studenter. Bedömarpanelens uppfattning är att lärarkollegiets samlade kompetens också spänner över denna stora bredd. Vid intervjuerna framgick dock att det finns olika uppfattningar om vad kulturvård är och därmed vad som är dess vetenskapliga grund och vilka metoder som är tillämpliga inom området. Detta blir särskilt tydligt i det glapp som bedömarpanelen kunde notera mellan grundnivå

och avancerad nivå. En gemensam bild av ämnet, där tvärvetenskap görs till den stora styrkan, skulle kunna överbrygga detta glapp och också avsevärt underlätta kopplingen av programspecifika mål till Högskoleförordningen (HF) och kursmål. Med inrättandet av forskarutbildning i Kulturvård torde behovet av en gemensam bild av ämnet öka ytterligare.

Under intervjuerna framgick att ansvaret för att formulera nämnda program mål och säkerställa att kursmålen samverkar för att uppfylla dessa och examensmålen i HF åligger studierektor. Det kan finnas fördelar med att på detta sätt koppla övergripande ansvar för kursgenomförande till måluppfyllelse på programnivå, men det innebär samtidigt att det saknas personer som följer upp programmets kvalitet utan att ha institutionens nuvarande förutsättningar i bakhuvudet. Bedömarpanelen hade förväntat sig att programansvariga, som vanligen är ansvariga för att säkerställa kvalitet på programnivå, också hade detta ansvar. Bedömarpanelen anser att ansvaret för pedagogiskt utvecklingsarbete behöver tydliggöras i organisationen och då främst i gränssnittet mellan studierektor och programansvarig. Ett arbetsdokument som visar aktuell koppling mellan enskilda kursmål och övergripande program mål kan med fördel införas och användas för kommande utveckling, uppföljning och kommunikation.

I slutänden vilar kursgenomförande och examination av kursmål på enskilda lärare och de behöver ges bra förutsättningar för att uppfylla sina uppdrag på bästa sätt. Det är bedömarpanelens uppfattning att ämnets lärare har god ämneskompetens inom de fält de undervisar i och intervjuer med studenter bekräftar att lärarna är kunniga, engagerade och tillgängliga. Studenterna påpekar samtidigt att det finns stora skillnader mellan olika kurser gällande hur kursupplägg, instruktioner till uppgifter och betygskriterier kommuniceras. Såväl självvärderingen som studenterna konstaterar att lärarnas återkoppling på inlämnade uppgifter ofta lämnas sent och inte alltid är tillräckligt omfattande för att vara användbar. Bedömarpanelen anser att institutionen och kollegiet med ganska enkla insatser kan skapa bättre pedagogiska förutsättningar för både lärare och studenter genom åtgärder i kursstrukturen och med genomarbetade studiehandledningar som redovisar den konstruktiva länkningen mellan kurserna i programmen, liksom mellan lärandemål, genomförande och examination. Det är utmärkt att det finns en öppen miljö för informella kontakter mellan lärare och studenter men det är samtidigt viktigt att lärarna kan få egentid för att arbeta med till exempel strukturerad skriftlig återkoppling. En muntlig kollektiv kursutvärdering skulle kunna genomföras som rutin, dels för att erhålla ett bredare kunskapsunderlag för kursutveckling, dels för att i ett tidigt skede fånga upp, bemöta och moderera stämningar i studentgruppen. Av självvärderingen framgår att inte alla lärare har genomgått högskolepedagogisk utbildning av föreskriven omfattning och bedömarpanelens uppfattning är att den formella högskolepedagogiska kompetensen behöver höjas. Alla och envar som undervisar bör ges möjlighet och uppmuntras att ta de tre högskolepedagogiska grundkurserna som Uppsala universitet tillhandahåller i syfte att främja kvaliteten i utbildningen på alla nivåer.

Bedömarpanelen uppfattar att institutionsledningen behöver skapa transparens i utbildningsuppdraget och de långsiktiga ekonomiska förutsättningarna. Av självvärderingen framgår att utbildningarna i ämnet Kulturvård överpresterar i förhållande till antalet tilldelade studieplatser. Kostnaderna är i paritet med antalet producerade helårstudenter, inte tilldelningen. Vid intervjuer med prefekt, biträdande prefekt och studierektor försökte bedömarpanelen utröna hur inrättande av program hänger ihop med tilldelning av studieplatser och hur underskottet för Kulturvård långsiktigt hanteras av institutionen. Bedömarpanelen kunde konstatera att situationen bottnar i historiska skeenden och att styrningen av uppdrag och ekonomi är oklar. Den nya institutionsledningen är medveten om problemen.

Effekterna av de senaste årens pandemi adresseras inte explicit i självvärderingen, men rimligen har den påverkat såväl undervisning som kommunikation mellan lärare och studenter. Efter pandemin kan det vara en idé att återinföra aktiviteter som stödjer en ämnesövergripande studiemiljö. Det har funnits gemensamma aktiviteter och rumsliga förutsättningar finns för att skapa kontaktytor mellan kandidat- och masterprogrammets studenter och att hålla ihop masterprogrammets studentgrupp.

Grundutbildning

De två kandidatutbildningarna i kulturvård, *Byggnadsantikvarieprogrammet* och *Föremålsantikvarieprogrammet*, har väl formulerade utbildningsplaner och en tydlig progression och struktur av kurser som delvis integrerar programmen genom samläsning. Denna samordning har sannolikt både ekonomiska och pedagogiska värden som bör bibehållas och möjligtvis också förstärkas. En konkret insats kan vara att kollektivt se över och uppdatera kurslitteraturen till de gemensamma kurserna.

Bedömarpanelen är enig om att grundutbildningarna når både de utbildningsspecifika och de allmänna lärandemålen enligt Högskoleförordningen. I intervjuer och genomlysning av kursplaner framgår att huvudfokus ligger på de yrkesinriktade kunskaperna enligt de lokala lärandemålen. Här utmärker sig den pedagogiska profilen i kombinationen av teori och praktik, som skattas högt av både lärare och studenter. Framgången bekräftas i en yrkesroll som enligt alumnenkäterna tar plats i ett dynamiskt arbetsliv.

Bedömarpanelen finner emellertid ett behov av att balansera upp de generella vetenskapliga målen och skapa bryggor till masterutbildningen. Yrkesidentiteten är stark och tydligt formulerad och förankrad i grundutbildningarna medan ämnesidentiteten synes mer otydlig och delvis motstridig. Insatser för att stärka de allmänna målen om ämnets vetenskapliga grund och metoder kan också bidra till att minska det glapp som föreligger mellan grundutbildning och avancerad nivå.

Bedömarpanelen anser att flera av de styrkor som finns och framhålls i högre grad kan teoretiseras och metodologiseras, exempelvis hur studenterna lär sig att kommunicera med olika aktörer, det tvärvetenskapliga arbetet och kombinationen av teori och praktik i kulturvårdande uppgifter. Det finns ett bidrag i utbildningarnas djupa materialkunskap och tidsförståelse men kopplingen mellan kulturvård och hållbarhet som genomsyrar masterutbildningen synes bristfälligt artikulerad eller underförstådd i grundutbildningens kursplaner. Internationaliseringen som är en styrka i masterprogrammet borde tillvaratas även i grundutbildningarna. Här finns flera utvecklingspotentialer som också öppnar nya karriärvägar för studenterna utanför det traditionella antikvariska fältet.

Lärarkollegiet erbjuder tillsammans en djup och osedvanligt bred kompetens som relativt litet kollegium. Utöver anställda adjunkter, lektorer och professorer anlitas också gästlärare som tillför spetskompetens, yrkeserfarenheter och branschförankring. De ganska förväntade problemen som kan uppstå är att studenterna möter många olika sätt att organisera och genomföra undervisningen. Återkommande kritik i utvärderingar och studentintervjuer handlar om tydligheten i hur lärandemål kopplas till uppgifter, vilka betygskriterier som gäller för olika examinationsformer (gruppexamination, enskilt) och inte minst återkopplingen på uppgifter (när och hur, förväntningar, automatik eller på förfrågan).

En kritik som framkommer i kursutvärderingar och studentintervjuer är att arbetsbördan är låg i delar av utbildningen, samt att undervisningens nivå varierar. Det här är en kritik att ta på allvar. Det finns utrymme att höja kraven på studenterna och säkerställa att alla lärare håller en generell hög nivå i undervisningen. Kritiken kan botten i det heterogena lärarkollegiet och omfattningen av externa lärare, men också i ett eftersatt pedagogiskt utvecklingsarbete. I självvärderingen uttrycks vissa önskemål om att utöka utbildningen med ytterligare stoff och detta skulle enligt studenterna kunna rymmas genom ”förtätning”, utan bantning av befintliga kurser.

Masterutbildning

Ett masterprogram i *Cultural heritage and sustainability* har stor potential att vara både forsknings- och yrkesförberedande och har framtiden för sig. Bedömarpanelen är enig om att det nuvarande programmet når både de utbildningsspecifika och de allmänna lärandemålen enligt Högskoleförordningen. Programmets styrka är lärarnas individuella kompetenser och täta koppling till forskning. Samtidigt pekar självvärderingen och intervjuerna under platsbesöket på en rad förbättringsområden.

Alla handlingar som bedömargruppen har tagit del av tyder på att programmet ger goda möjligheter till individuell fördjupning. Däremot identifierar bedömargruppen ett behov av att programmets lärare skapar en gemensam diskurs för programmet som kan tydliggöra hur ämnet kulturarv och hållbarhet kan förstås i hela sin bredd i relation till såväl huvudområdet som programmets specialiserande kurser. Studenterna efterlyser till exempel en samordning från lärarnas sida som möjliggör förståelse för hur kursernas olika empiriska fokus och vetenskapssyner relaterar till varandra. Studenterna efterlyser även en tydligare vägledning till läsningen av kurslitteraturen, till exempel hur litteraturen i listorna viktas i termer av relevans och progression.

Självvärderingen fokuserar på utbildningsplanens mål och högskoleförordningens krav relaterade till kunskap och förståelse samt färdighet och förmåga. Däremot saknas en diskussion kring området Värderingsförmåga och förhållningssätt. Kursplaner och litteraturlistor visar dock att detta område är väl tillgodosett i utbildningen. Ett sätt att stärka detta område, och samtidigt ta tillvara studentgruppens internationella sammansättning och mångdisciplinära bakgrund, kan vara att utveckla metoder för att moderera globala klassrum. Ytterligare ett sätt kan vara att stärka studenternas förmåga till muntlig argumentation och presentation, områden som utbildningen i sin nuvarande form behandlar i mindre utsträckning än analytiska färdigheter i skrift. Båda skulle fördjupa jämställdhetsaspekterna i utbildning, också med en förståelse av jämställdhet som går utöver genus.

Internationaliseringsperspektiv är väl tillgodosedda på masterprogrammet. Studentgruppen är internationell och kursplanernas litteraturlista visar på geografisk spridning vad gäller perspektiv, empiriska exempel och författarnas hemvist. Studenterna har inom det nuvarande programmets andra år även möjligheter att studera, fältarbete eller praktisera utomlands.

Till skillnad mot kandidatprogrammen som är yrkesförberedande är masterprogrammet i sitt nuvarande upplägg till stora delar forskningsförberedande med en tät anknytning till forskande lärares projekt och inriktningar. En tätare koppling till de praktiska och förvaltande aspekterna av ämnet

kulturvård har potential både att locka fler av kandidatprogrammets studenter till utbildningen och att skapa en tätare koppling till arbetsmarknader utanför universitet. Det finns också aspekter inom det nuvarande programmets kursinnehåll, som till exempel nationella förvaltningstraditioner, europeiska och internationella konventioner och charters inom kulturarv och hållbarhet, som skulle kunna användas mera strategiskt i relation till studenternas möjliga arbetsmarknader. Ett annat utbildningsinslag som både skulle kunna förstärka arbetslivsanknytningen och ta till vara studentgruppens heterogenitet kan vara en kurs i projektledning med inriktning mot arbete i mångdisciplinära och multikulturella grupper. Arbetslivsanknytning kan också utvecklas genom studenternas deltagande i lokala utvecklingsprojekt på Gotland.

Utifrån självvärderingens text noterar bedömargruppen att några av de förändringar av antagningskrav och struktur som införs i det nya masterprogram som ersätter det nuvarande från och med ht 2023 kan ha positiva aspekter på antagningssiffror och genomströmning, vilka båda i dagsläget är förhållandevis låga. Samtidigt kan borttagandet av det särskilda behörighetskravet leda till att det nuvarande programmets utmaningar med att möta en heterogen studentgrupp förstärks. Det tillvaratagande av studentgruppens heterogenitet som diskuterats ovan kommer troligtvis att bli ännu mer angeläget att utveckla. I och med att det nya programmets struktur förstärker studenternas individuella specialisering behöver kollegiet även fortsätta att ha ögonen på att programmet faktiskt ger studenterna en bred förståelse av huvudområdet liksom på att det finns förutsättningar för studentgruppen att följa varandras arbeten genom utbildningens två år.